

Izhaja vsak četrtek popoldne.

V slučaju praznika dan poprej.

Cena:

za en mesec Din. 4
za četrlet " 12
za pol leta " 24

Posamezna štev. stane 1 Din.

Uredništvo:

Ljubljana, Kopitarjeva ul. 6/III.

Rokopisi se ne vračajo.

Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

PRAVICA

GLASILO KRŠČANSKEGA DELOVNEGA LJUDSTVA

Inserati, reklamacije in naročnina na upravo „Jugoslovanska tiskarna“, Kolportažni oddelek, vhod s Poljanskega nasipa 2.

Inserati se računajo
:: po dogovoru. ::

Dr. — ar.

Po dneh slavlja katoliške misli.

Nobena prireditev kakršnegakoli značaja ni bila med Slovenci tako velikega pomena kot v zadnjih dneh V. katol. shod. Od tega shoda se pričinja za Slovensko ljudstvo novo življenje v smeri, da ustvari sebi in bratom na jugu »božje kraljestvo na zemlji«. Pestra množica referatov in temeljito obdelanih resolucij priča, kako na globoko in široko je pograbil življenski problem ne le slovenskega, ampak tudi vsakega naroda vobče.

Katerokoli polje te zanima, v vsakem pogledu dobiš gotovo smernico za bodoče delo. Vse misli pa se zlivajo v eno glavno strugo — v idejo krščansko socialno.

Gotovo, da so dali že prejšnji kat. shodi trdno podlago, a V. kat. shod je razširil in točneje določil meje vsemu delu med slovenskim ljudstvom. Po svetovni revoluciji, ki se je začela s krvavimi dogodki l. 1914 in vzbočila do vrhunca v boljševiškem prevratu v Rusiji, se nadaljuje socialni razvoj v vse hitrejšem koraku v kljub trenutnim zadržkom buržuazne reakcije pod Mussolinijevim infejativno.

Morda i to ni nesreča. Saj treba po skrajno napetem vzklonu ljudskih sil malega oddiha, da se ljudje razgledajo naokoli in zamislijo v daljine, ki jih treba še premeriti, predno dospo do cilja.

Naravno, da se pozna i V. kat. shodu poteza tega velikega socialnega vzklona, ki ga je povzročila svetovna vojna, a do viška pritirala boljševiška revolucija. Resolucije socialnega odseka so priča, kako globoko je zarezal svetovni potres brazdo novega razvoja tudi v dušo slovenskega socialnega misleca v srce slovenskega socialnega delavca. Gremo naprej vzporedno z drugimi narodi, a s svojo glavo —!

Toda naglasiti je treba še nekaj drugih momentov. Pred desetimi leti na Kongresnem trgu na istem mestu slavnostna maša. Tedaj pobratinstvo Hrvatov in Slovencev, letos pa ob vsem sijaju prizor, ki si ga pred

desetimi leti ne bi bil mogel pri največji fantaziji misliti niti največji fantast. Ogromna množica do 100.000 ljudi na Kongresnem trgu in okolici. Jugoslovanski kralj v spremstvu ministra in narodne skupščine na eni tribuni, na drugi pa zastopnik kat. Cerkve v osebi papeževnega nuncija, na srednji pa jugoslovanski katoliški episkopat pri katol. službi božji. Polnoslučni dan. Ali naj bi bila po silnem naliwu prejšnjega dne prekrasna večerna mavrica nad mestom ljubljanskim znanik miru in sprave med slovenskim in srbskim narodom, katoliškim in pravoslavnim bratom, med ljudstvom in kraljem, državno in cerkveno oblastjo, voljo naroda in oblastjo državnih predstavitev? In dalje! Pred desetimi leti Čehi in Poljaki kot gostje, letos pa — Rusi, Francozi, Angleži. Krog prijateljev se je silno razširil. In to je prav! Na vse strani naj gre pobratimija v znamenju Kristusa. Krščanska internacionala naj prinese blagoslov ne le nam samim, ampak vsem narodom, ki so dobre volje v Kristovem duhu!

Največ pa je vredno dejstvo, da ob V. kat. shodu podaja katoliški Slovenec roko bratu pravoslavne vere, bratu Rusu in Srbu, pa najsi je še toliko zgodovinskih zaprek vmes!

Poslanstvo svojega, da bodi kot Benjamin med brati mirotvorni element v družini slovanskih narodov, se mora zavedati do zadnje kože!

Imamo vtis, da se je z nedeljsko cerkveno slavnostjo na Kongresnem trgu pričela važna peripetija v notranjem razvoju države, na kar ni nihče niti od daleč mislil pred — nedeljo.

In tudi to je prav! Mir doma in sporazum src v Kristu je vir vsega blagostanja.

Upajmo, da bo VI. kat. shod velika manifestacija jugoslovanske vseobče verskonarodne pobratimije. Naj se zgodi Njegova volja!

Delavstvo na V. slovenskem katoliškem shodu.

Veličastni zbor katoliškega ljudstva Slovenije se je razšel. Delavec se je vrnil v tvornico, kmet na polja, v Ljubljani je utihnil šum valujočih množic. Kakšna je Slovenija po katoliškem shodu? Kot nedogledna pomladanska njiva je, ki leži rahla in razorana v nebeškem solncu in čaka, da poženejo goste kali iz semen, ki jih je sejalce položil vanjo. Zrasti iz blagoslovljene zemlje, sad plemeniti, sad katoliških in socialnih pravic, da te bo užival rod, ki pride za nami, da boš našemu ljudstvu v krepčilo!

Ob tej naši njivi stoje orači in sejanci. Tudi krščanski delavec stoji med njimi. Med prvimi je katoliškemu shodu vdahnil duha socialnosti, vtisnil mu je pečat ljubezni do siromakov. Res, na vse štiri prejšnje katoliške shode je delavstvo prineslo novih pobud, vedno je ono nosilo zastavo radikalne socialne pravičnosti. Toda še nikoli ni tako enovitem in mogočnem zboru proglasilo pravic in dolžnosti delavskega ljudstva v krščanski družbi. Še nikoli ni s tako močjo in zavestnostjo branilo idejnih pridobitev Krekovih, kot na tem katoliškem shodu.

Delavsko zborovanje.

V soboto 25. avg. 1923 so delavski zastopniki in prijatelji iz vse Slovenije napolnili dvorano v Ljudskem domu. Zborovanju je predsedoval narodni poslanec Jože Gostinčar, ki so ga zborovalci pozdravili z navdušenim ploskanjem. Po uvodnih besedah tov. Vrtovca so zborovanje pozdravili zastopniki westfalskega delavstva, ameriških Slovencev, Orlovške Podzveze.

Z veseljem so delavci čuli pozdrav visokošolskega dijaštva, v čigar imenu je govoril predsednik akademškega društva »Borba.« Po pozdravu naše vrle »Kreke mladine« je predsednik podal besedo prvemu poročevalcu, dr. Andreju Gosarju, da govori

o splošni dolžnosti dela.

Socialno vprašanje je najvažnejše.

Tovariši, tovarišice! Izmed vseh vprašanj, ki se bodo te dni obravnavala na zborovanjih V. kat. shoda, je brez dvoma najvažnejše socialno vprašanje. Človeku je treba najprej, da more živeti. Brez tega bi morali ostati vsi sklepi in vse resolucije o verskem in prosvetnem napredku našega ljudstva nujno le prazna beseda. (Odobranje.) Kdor se potaplja v morečih skrbih za vsakdanji kruh, odtrga le težko svoj pogled od zemlje, njenih dobrin in težav ter se poglubi v probleme duševnega življenja. Tudi ureditev političnih zadev je nemogoča, dokler niso vsaj najtežja socialna vprašanja rešena. (Odobranje.)

Za nas Slovence pa ima socialno vprašanje še poseben pomen. Naše slovensko ljudstvo je po svoji ogromni večini delovno ljudstvo. In morda ni več daleč čas, ko bo po svoji večini pripadalo delavskim vrstam. Z rastočo industrializacijo naše dežele narašča tudi odstotek delavstva v našem ljudstvu. Z delavstvom pa je takozvano socialno vprašanje v modernih razmerah tesno, lahko rečemo bistveno združeno.

Zato pa bo tisti, ki bo prejel in boljše na to vprašanje odgovoril, imel za seboj večino slovenskega ljudstva. (Odobranje.)

Socialno vprašanje se, kakor znano, rešuje, na verski, ali pa na brezverski podlagi. Mi smo sicer globoko prepričani, da na brezverskem temelju ta rešitev ni mogoča. Ali, če se ne bomo resno zavzeli, da rešimo to vprašanje na svoji krščanski podlagi, bomo kljub temu zakrivil, da se bo naše ljudstvo obrnilo od nas, in da se bo, ne samo politično, marveč tudi v verskem pogledu odtujilo našim krščanskim načelom.

Zato gre, da se naše slovensko ljudstvo ohrani, ne morda kakih političnih stranki, zakaj te vstajajo in izginjajo, marveč, da se ohrani krščanstvu, ki je večno. (Burno odobranje.)

Zaradi tega mora biti naloga slovenskih katoliških shodov, da ravno v socialnem pogledu zarišejo jasne in določne smernice bodočemu razvoju, da ustvarijo podlago za rešitev najbolj perečih, najbolj nujnih družabnih problemov. Če hoče biti V. slovenski katoliški shod zares mejnik v razvoju slovenskega ljudstva, potem morajo njegove resolucije izzveneti v idejah krščanskega socializma! (Burno odobranje.)

Socialno vprašanje je težko.

Socialno vprašanje pa ni samo silno važno, marveč je tudi izredno težko. Vsakdo gleda na svet in življenje v njem po svoje, po razmerah, v katerih živi. Delavec, siromak vidi vzroke in korenine vsega socialnega zla povsem drugje kot jih vidi moderni kapitalist, ki ima vsega v izobilju in drugje kot n. pr. miren, četudi skromno, pa vendar vsaj za silo udobno živeč malo-meščan. Odtod največja nesoglasja in nasprotstva. V tem zlasti tiči n. pr. vzrok, da postanejo nekateri ljudje takoj nervozni ako le slišijo besedo kapitalist ali buržu. To nam razjasni, da se dobe celo taki, ki so morda še pred kratkim silno radikalno in ostro govorili, kakor hitro pa se jim prične dobro goditi, mislijo, da so vsi drugi, ki so še nezadovoljni, sami nergači in sitneži. Človek, ki je sam sit, pa misli da so zaraditega siti tudi vsi drugi osetljive jasno, kako težko je priti v socialnih vprašanjih do soglasja in sporazuma. (Pritrjevanje.) Povsod drugod, v verskih, kulturnih in političnih

vprašanjih se je končno lažje sporazumeti, kot pa v socialnih zadevah, ki segajo neposredno v žep. Tisti, ki imajo vsega v izobilju, niso nikdar pripravljeni odstopiti od svoje obilice pravičen del drugim ljudem, marveč hočejo svoje zaklade še naprej množiti. Zato pa je samo po sebi razumljivo, da se tudi tisti, ki žive v revščini in pomanjkanju, nočejo in ne morejo kratkoma odreči svojim upravičenim zahtevam. Iz tega razloga je silno važno in potrebno, da katoliški shod vsaj načelno odločno povzdigne svoj glas za pravice vseh zatiranih in tlačanih ter začrta glavne smernice, po katerih bi mogli stanovni in sloji, ki si danes nasprotujejo, priti do sporazuma in vzajemnega delovanja za splošno blagostanje. (Burno odobranje.)

Bog je pogrnil mizo za vse ljudi.

Ne mislim vam na dolgo in široko razkladati in razlagati vseh podrobnosti, kako naj bi se po nazorih krščanskega socializma družabne razmere uredile. Rad bi samo eno temeljno misel, na kateri sloni ves naš socialni sistem, podčrtal in tako povdaril, da bo vsakemu jasna in razumljiva, da bo zlasti jasno, da mora katoliški shod to misel postaviti kot podlago in temelj svojim smernicam za bodoči socialni razvoj med našim slovenskim ljudstvom.

Največje zlo, ki je krivo skoro vse socialne bede in skoro vsega pomanjkanja, je to, da vlada v modernem gospodarskem življenju izključno le kapital in ne delo. (Odobranje.) Oba, kapital in delo sta z gospodarskega stališča sicer nujno potrebna, ali vendarle je delo tisto, s katerim si človek pridobiva pravico do vsega, kar mu je za življenje potrebno. Zato tudi bi moralo biti delo podlaga pravični ureditvi družabnih razmer. (Burno odobranje.)

Kapital, ali bolje naravo z vsemi njenimi dobrinami in silami nam je dal ljubi Bog — vsem in ne samo nekaterim. Če hoče človek doseči svoj cilj, mora živeti. Kdor bi se, kakor hitro je spoznal Boga nad seboj, obesil, tisti ne pojde v nebeško kraljestvo. Če pa hočemo živeti, moramo jesti in piti, se moramo oblačiti in tudi neke stanovati. Zato je jasno, da je Bog naravo z vsemi njenimi dobrinami namenil vsem ljudem. Pri mizi, katero nam jo je ljubi Bog pogrnil, je in mora biti prostora za vse. (Burno odobranje.) Motijo se torej tisti, ki mislijo, da smejo zaradi tega, ker je v zemljiški knjigi vpisano na njihovo ime veliko posestvo, tovarna, hiša, itd. ali da smejo zato ker imajo obilo nakaznic na blago, katerim pravimo denar, odtrgati od mize, ki nam jo je Bog pogrnil, druge ljudi ter zahtevati za se dve, tri, deset, sto, tisoč in celo milijon porcij. (Viharno odobranje.)

Zelišča na polju, drevje v gozdovih, rude v globinah zemlje, vse to je namenjeno nam vsem in ni je pravice, ki bi prisojala od tega enemu bistveno več kot drugemu. Lahko je eden ali drugi postavljen čez veliko, lahko se imenuje lastnik ogromnega bogastva, ali koristi od tega, kar nam daje narava z vsemi svojimi dobrinami in silami, si ne sme nihče prilaščati v večji meri kot so jih deležni drugi ljudje. Mi vsi imamo pravico do užitka naravnih dobrin in bogastev in kdor si jemlje od tega več kot je njemu namenjeno, krade in rop. (Burno ploskanje.)

Dolžnost dela za vse.

Kakor pa je to jasno, tako nesporno je tudi, da smo vsi ljudje dolžni po svojih močeh produktivno ali drugače socialno koristno delati. (Odobranje.) Le vprašajte vse tiste, ki mislijo, da jih ta dolžnost ne veže, od česa žive. Mar ne uživajo skoro izključno dobrine, ki so pridobljene s človeškim trudom in naporom. Od hrane, obleke in sličnih potrebščin pa do najvišjih duhovnih dobrin, brez katerih bi se človeško življenje ne ločilo od živalskega, vsega se drži človeško delo in trpljenje. (Odobranje.)

Res neznamen drobec vsega tega, kar je ljudem za človeško življenje potrebno, nam daje že narava sama na sebi. Toda to je le drobec, malenkost, ki sama na sebi ne zadošča niti za najbolj skromno življenje neznatnega dela ljudi. Ljubi Bog nam je sicer položil v naravo in njene sile neizmerno zaklade, toda vse te zaklade si mora človeštvo šele s trudom in naporom dvigniti ter jih pripraviti, da mu lahko služijo. Brez dela, brez znoja nam bi zemlja po besedah Boga samega rodila le trnje in osat. Zato pravim, trnje in osat naj jedo, v koprive naj se oblačijo in v podzemeljske luknje in brloge naj gredo stanovati vsi tisti, ki mislijo, da niso dolžni delati. (Viharno odobranje.) Kdor pa hoče živeti kot človek, naj se ravna po božji besedi ter naj je v potu svojega obraza svoj kruh. (Burno odobranje.)

Seveda, če bi bilo delo prijetno in sladko, potem bi mi danes ne razpravljali o dolžnosti do dela. Stavim, da bi vsi tisti, ki danes mislijo, da ta dolžnost ne velja za vsakega človeka, hoteli vse delo sami opraviti in bi le redko kdo izmed nas prišel na vrsto, da bi mogel biti vsaj nekoliko deležen te dobrote. (Odobranje.)

Ljudje, ki se z vsemi štirimi upirajo delovni dolžnosti, si danes po večini na vse mogoče načine gromadijo zaklade in bogastva tega sveta, četudi je zaradi tega na tisoče drugih ljudi potisnjenih v revščino in pomanjkanje. Ravno tako pa bi, če bi bilo delo sladko in prijetno, isti ljudje hoteli vse to delo sami opraviti, da ga ne bi dobil noben izmed sedanjih siromakov. Mislim, da se ravno v tem zelo jasno kaže, **kako potrebno je povdarjati, naj se delo, ki je povečini težko in zoprno, porazdeli med vse ljudi, tako da bo prispeval k njemu vsakdo po svojih močeh.** (Odobranje.)

V sedanjih modernih razmerah, ko postaja potreba splošnega dela vedno bolj nujna in silna, je izrazito naglašanje te misli dvakrat in trikrat potrebno in nujno. Moderni kapitalisti in njihovi prijatelji povdarjajo neprestano, da je treba delati, delati in zopet delati. Pri tem mislijo seveda le na siromaka delavca. Mi pa pravimo: **da resnično delati in zopet delati je treba, ali to naj ne velja samo za delavca, za tistega, ki nima od česar bi živel, marveč to velja in mora veljati za vse ljudi, ki so dela zmožni, pa naj bodo popolni siromaki ali pa največji bogatini.** (Burno odobranje.)

Seveda ugovarjajo, kaj pa, če imam dovolj pošteno pridobljenega premoženja, ter pošteno plačam vse kar potrebujem. Čemu naj bi me potem ta dolžnost še vezala? Kako silno naiven je ta ugovor! Kakor da bi bilo z ozirom na splošnost med ukradenost ali pa plačano zemljo, kadar je pojedena, kaj razlike, kakor da bi bila n. pr. steklenica, ki jo ubijem, pa plačam, zato že zopet cela in ne bi bilo treba, da bi se — pa bodisi kjer koli na svetu, — toliko in toliko ljudi trudilo, da vse to kar se porabi znova napravijo. Pomislite samo, kaj bi bilo, če bi ljudje brez izjeme hoteli žito ali moko kupovati in je ne bi nihče prideloval. Kako hitro bi zmanjkalo ljubega kruha. Zakaj denar četudi je zlat, ne more roditi kruha in ne drugih potrebščin. (Burno ploskanje.)

Mislim, da se mi pri tem ugovoru ni treba dalje muditi. Samo to mi še prosim dovolite, da malo pretresem besedo o pošteno pridobljenem bogastvu. Kaj vse se danes ne smatra, da je pošteno pridobljeno! Ali to mi povejte, koliko ljudi si je na svetu z delom pridobilo veliko bogastvo. (Odobranje.) Vi vsi delate, nekateri že po 20, 30 in 50 let, pa ste siromaki, kakor so bili najbrž siromaki vaši starši in kakor bodo, če bodo pošteno živeli, skoro gotovo siromaki vaši otroci. Zakaj? Zato ker si z delom samim človek navadno ne pridobi velikega imetja. (Odobranje.) Res, lahko si tekom let nekaj prihrani, ali to je skoro vedno le malenkost, ki se še od daleč ne da primerjati z bogastvom, ki ga imamo tu v mislih in ki se danes tako množi in narašča. Istina je sicer, da ustvarja bogastvo le delo. Ali tega dela je treba za to toliko, da ga en sam človek ali ena sama družina nikdar ne zmore. Zato ni od samega dela nasplošno še nihče postal bogat. (Odobranje.) Bogastvo se kopiči in gromadi predvsem le tam, kjer se sklepajo »srečne kupčije«, ali kjer se stotine in tisoči drugih ljudi vpregajo v službo enega ali malokaterih gospodarjev, da množijo s svojimi žulji njihovo imetje. (Burno odobranje.)

Lahko sicer priznamo, da je lahko tudi veliko imetje, kljub vsemu pošteno pridobljeno. Ali to so, izjeme. Nasplošno pa tiči za bogastvom skoro vedno krivica ali vsaj škoda, ki so jo drugi trpeli. Zato je dvakrat prazno in neutemeljeno iskati v pošteno pridobljenem bogastvu opravičilo za lenobo in brezdelje. (Odobranje.)

Se en ugovor proti temu, da je vsak človek dolžan delati, naj omenim. Pravijo namreč, da je pač ves človeški rod dolžan delati, ne pa vsak njegov član! Kaj pa se to praktično pravi? Ali ni to popolnoma isto, kar sta učila paganska modroslovca Platon in Aristotel, ki poznata v državi poleg svobodnih državljanov, ki jih ne veže dolžnost dela, tudi sužnje, ki morajo opravljati zlasti vse produktivno delo. Ali ne pomeni ta trditev nujno, da se človeški rod deli v dva dela, v takozvani »Herrenvolk«, ki ima pravico gospodariti in pa množico takozvanega »Sklavenvolk«, ki naj samo uboga in dela. In kje naj bo potem meja med obema. Prijatelji, ne morem drugače kot, da rečem: **ta ugovor nosi v sebi čisto nekrščanske, naravnost poganske prvine, on je izraz pristno poganskega mišljenja.** (Viharno odobranje.)

Vse to je tako in samo po sebi razumljivo, da se nam ni treba zatekati h krščanstvu, da bi tam iskali zaslombe za te svoje trditve. Mirne duše lahko rečemo: **vsakdo, kdorkoli je pošten, pa najsi bo kristjan, Turek ali pa navaden brezverec, mora vse to uvideti in priznati.** (Odobranje.)

Delavčeva pravica do podjetja.

V tesni zvezi z dejstvom, da vlada in odloča danes v vsem gospodarskem in družabnem življenju namesto dela edinole kapital, pa je še drugo vprašanje, katerega se moram tudi kratko dotakniti.

Delavec je danes zlasti v industriji samo še delovna sila, enako kot vol ali stroj. Plača se popolnoma podobno kot živina ali blago, edino le po ceni, ki jo ima na trgu. Pravico do podjetja, v katerem dela in do izdelkov tega podjetja pa nima nobenih.

Če pa pride kdo in pravi: Delavec nosi tudi že danes nekako odgovornost, nekaj riziko za podjetje. Kajti če gre temu slabo se mora tudi delavstvo zadovoljiti s slabšo plačo ali pa celo izgubi celo ves zaslužek. Delavec bi torej moral imeti, oziroma ima nekaj pravice do podjetja, v katerem dela. Če kdo tako pravi, tedaj se takoj — kot sem pred kratkim čul krščanskega podjetnika — vpraša, **koliko kapitala pa je delavec vložil v podjetje?** Reči moram, da so me te besede pogrele in da šele od takrat prav čutim in se zavedam, **kako globoko, ne v kapitalizmu, marveč naravnost v poganstvu tičimo.** (Ploskanje.)

Človek, ki je vložil v podjetje par stotisoč, ali v današnji vrednosti, par milijonov kron, pa morda niti ne

ve, kje se to podjetje nahaja in kaj se v njem proizvaja. Se smatra za njegovega gospodarja ali solastnika ter ima pravico vpraševati ironično: koliko kapitala pa so delavci vložili v podjetje, da zahtevajo nekake pravice do njega! In vendar se vsakega izdelka, ki zapusti podjetje, drži delavski znoj ter se poznajo na njem odtisi delavskih žuljev. (Burno ploskanje.)

Priznam, tudi kapital je potreben za produkcijo, enako potreben kot delo. Brez materije pa tudi brez strojev, tovarn bi bilo moderno gospodarsko življenje nemogoče. Ali v modernih podjetjih tovarnah in strojih leži nagomilanega neizmerno človeškega dela. Toda vprašam vas, čigavo je to delo, ki je skrito v modernih podjetjih? Ali je kapital, kakor imenujemo v modernem gospodarstvu razna produkcijska sredstva, tovarne, stroje, polizdelke itd., ali je delo, ki se v njem skriva delo kapitalistov? Ali niso vsega tega izvršile in izdelale povečini delavske roke. (Burno ploskanje.) Kakor živi pisatelj in umetnik v svojih delih, kakor živijo rodovi v zemlji, ki so jo kultivirali, ravno tako živi tudi delavstvo v modernih podjetjih v njihovih izdelkih. Zato pa tudi ima neizmerno več pravice do tovarn in strojev kot na razni delničarji, ki niso žrtvovali za vse to niti ene potne srage. (Burno ploskanje.) V tem ravno tiči največja, oprostite da rečem, nesramnost modernega kapitalizma, da z delavskimi žulji, nakopičenimi v podjetjih, strojih itd. še nadalje izkorišča delavstvo, ki proizvaja najrazličnejše življenjske potrebščine, poleg tega pa mu brezobzirno odreka sleherno pravico do vsega tega. (Ploskanje.) Ves moderni kapital je po ogromni večini privarčevan, ne od kapitalistov, marveč od delovnih slojev.

Moderni kapitalisti se upirajo udeležbi delavstva na dobičku podjetij, češ, varčevati je treba, zbirati je treba kapital, kajti drugače bo moderna industrija propadla. Da, varčevati, varčevati in zopet varčevati je treba, to tudi mi priznamo in zaradi tega ne zahtevamo in ne pričakujemo, da bi se kdaj ves dohodek podjetij razdeljeval med delavstvo, ki bi ga sproti konsumiralo. Ali če je treba varčevati, potem varčujemo vsi in naj ne velja ta dolžnost samo za delavca. (Odobranje.)

Če gre podjetju slabo, tedaj se mora delavec zadovoljiti s slabšo plačo, zakaj podjetje je treba varovati in ščititi, da ne propade. Popolnoma pravilno! Ali vprašam vas, kdaj ste čuli, da je kapitalist, ko je podjetju slabo šlo, rekel: **zadovoljiti se hočem z manjšimi obrestmi, z manjšo dividendo, tako da bomo vsi skupaj z delavstvom nosili breme, ki nas tlači.** Mislim, da ne bi vedel nihče izmed vas navesti le en tak slučaj. Če gre slabo, nosi vse breme najprej le delavec, če pa gre dobro, potem pa pravijo, varčevati je treba, dobiček se ne sme razdeliti med delavstvo. Popolnoma enako, kakor velja danes dolžnost dela samo za siromaka-delavca, ravno tako je edino-le on dolžen varčevati in pritrgovati si. Kapitalist pa si lasti vedno v vsakem slučaju pravico dobro živeti. (Odobranje.)

Tako vidimo, da je delavstvo v resnici le brezpravna delovna moč, ki velja v modernem gospodarskem življenju samo toliko, kolikor zmore, kolikor je njegova produktivna sila vredna. Pravico do podjetij, v katera vlaga morda desetletja svoje sile, mu sedanjí paganski družabni red ne priznava nobenih. In vendar je stvar tako jasna! **Ce si kmet, ki je spremenil puščino v rodovitno zemljo, ne lasti samo njenih sadov, marveč tudi pravico do te zemlje same, tedaj ima tudi pravico delavec ne le do primerne plače za delo, ki ga sproti opravlja, marveč čim dalj in čim več svojih sil v žrtvoval podjetju, tem več pravic ima do njega samega. Te pravice mu ne sme nihče odrekati, najmanj pa tisti, ki niso žrtvovali podjetju nič drugega kot tuje delo in njegove sadove.** (Burno ploskanje.)

Ali ni to samo na sebi tako jasno in tako očitno, da mora uvideti in priznati vse to vsak pošten človek? Zato ni treba, da bi utemeljevali te svoje pravice s svetopisemskimi izreki, zakaj utemeljil jih je ljubi Bog že sam z razumom in vestjo, ki jo je položil v naše srce. (Odobranje.) Dokler ne pride nihče in ne dokaže, da naše krščanstvo naravnost nasprotuje tem delavskim zahtevam, da jih prepoveduje in obsoja, toliko časa nimamo nobenega razloga in povoda dvomiti nad upravičenostjo teh naših teženj. (Odobranje.)

Katoliški shodi imajo namen pokazati našemu slovenskemu ljudstvu pot do njegovega končnega cilja in do tistega blagostanja na zemlji, ki je potrebno, če hočemo ta svoj cilj dejansko doseči. Mi vemo, da nas bo Bog ob poslednji sodbi sodil po naših delih in si ne bo dal predložiti nobene zemljiške knjige in nobenih delnic, da bi videl koliko je naše bogastvo. (Odobranje.) Vprašal bo samo, kaj in koliko smo delali, sodil nas bo po naših delih.

Če pa je tam tako, potem je za nas jasno, **da tudi tu na zemlji ne more in ne sme biti drugega merila za človekove pravice kot njegovo delo.** (Odobranje.)

Po delih se bo torej odločilo, kdo pojde ob poslednji sodbi na levo in kdo na desno. Naj rečem torej le to: **Katoliški shodi so zato, da pokažejo slovenskemu ljudstvu pot, ki pelje na desno.** (Viharno odobranje! Ploskanje! Govorniku čestitajo!)

Ko je govornik svoj govor zaključil, se je dvignilo v dvorani viharno, več minut trajajoče ploskanje. Koliko misli, koliko radosti in živih upanj je bilo skritih v tem pozdravu krščanskemu socializmu! Duh Krekov je bil med nami, duh krščanskega dela za vse trpeče.

Drugi govornik, tov. Franc Terseglav je govoril o socialnih naukih katoliške Cerkve. V globoko zasnovanem govoru je poročeval razvil misel, da iz vseh tradicij Cerkve, iz celega nauka in duha srednjeveškega krščanstva mogočno doni klic: **Ne udinaj se pohlepu, ne služi Mamoni!** Tako je krščanstvo obsodilo kapitalizem, predno se je ta porodil, skušalo ga je zatreti že v

kali, oviralo ga je s svojimi idejami, da ni udušil prav vsega socialnega duha. In danes, ko se krščanski duh v svetu krepi, je njegova pozitivna naloga, izvesti v praksi svoja socialna načela: Uveljaviti moramo splošno dolžnost dela, preprečiti vsako kopicenje bogastva na račun tujega dela. Da, tako globoko moramo sovražiti materializem kot sovražimo druga velika zla; grehoto nečistosti, umor, napuh. To sovraštvo do zla je ljubezen do dobrega. In ta ljubezen objema vse ljudi, vso veliko družino bratov, ki so po božji postavi bistveno enakovrni. In da temu božjemu zakonu veljavo pridobimo, da zaključimo usodopolni razkol med posedujočimi in reveži, zato se borimo. Krščansko delavstvo črpa moč in razloge za svoj boj iz socialnih nauk Cerkve.

Globoko presunjeni so zborovalci poslušali ta govor, v katerem je plamtel krščanski duh. Cerkve priča za nas, ta nesmrtna božja sila se je bila za socialno pravico vsa stoletja, ona revnih nikoli zapustila ni, ona je naš ščit in varen stolp danes in vekomaj!

S to mislijo je zaključilo veličastno zborovanje delavstva. Podeli nam Bog tega živega duha, da prerodi slovensko družbo, krščanske narode, da izpremeni lice zemlje! To veličastno zborovanje je pokazalo, da je v sredini naših idej krščansko srce, da vse naše zahteve udarjajo iz njega. Na zborovanju navzoči komunisti so dejali, da nas ne razumejo. »Tako radikalni etc., in vendar tako krščanski!« Da, prijatelji, tako je. In čimboli bomo krščanski, tembolj grenko bomo občutili zlo v današnji družbi in tembolj radikalni bomo, ne v besedah, ampak v duhu in delu.

Lep dan je bil, dan zmage in radosti. Naj ta močnejši nastop krščanskega delavstva na V. katoliškem shodu ostane v spominu vsem za zgled in pobudo v bodočih borbah. Naj si vtisne naše delavstvo v srce, da mu je dano v katoliški Sloveniji visoko poslanstvo, biti gonilna sila socialnega napredka.

Bog blagoslovi delo, ki ga započenjamo po veličastnih dneh katoliškega shoda!

Rudarska stavka.

Stavka rudarjev je še vedno na isti točki kot je bila. Kmalu bo nastopil šesti teden odkar počiva obrat trboveljske premogokopne družbe. Na vse načine, z dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi, skuša družba doseči zlom stavke. Ves trud in prizadevanje je bilo do danes zaman upostaviti obrat. Ako se ji posreči malenkost v Kočevju, je pa v drugih revirjih zanje slabše. Rudarji so prepričani in verjamejo v svojo zmago; da so žrtve, čutijo že danes čimveč žrtev, timbolj se utrjuje boj. Družba je skušala napraviti zmedo s svojimi publikacijami in seveda ji je goreče vneto pomagalo nadorjunaško delavstvo koprneče ljubeče »Jutro«, toda rudarji, kateri poznajo stanje v revirjih, so se — smejali, družba pa je dosegla nasprotno, kar je nameravala doseči.

In vlada, človek bi pričakoval, da se bo zganila kar bi se v moderno urejeni državi gotovo zgodilo. Ali naša vlada se ne čuti poklicano v to, ker njej ni za blago vseh državljanov, njej je menda res samo za profit, nekaterih ljudi.

Ako bi se dogodilo, da bi enkrat rudarji imeli minimalne mezde glasom popolnega indeksa, kar seveda ni za pričakovati dokler bodo državo vodili kapitalisti, ter bi stavili še zahtevo okopov malenkostno, tedaj bi upregla vlada ves aparat in kapitalistično navdahnjena javnost bi kričala na vsa usta, pripravljali bi — vislice ne samo za šalo temveč zares, da bi ugnali ubogo delavsko paro. Danes ko pa trboveljska družba zasluži maksimalno tako, da se besedo sploh ne da označiti, se vlada zadrži popolnoma pasivno, kar znači toliko kot pomagati trboveljski družbi, tlačiti delavstvo in odpraviti prekomerne dobičke družbe. Nikakega pritiska od vladne strani na družbo. Je pa razumljivo. Zato bo šel boj do skrajnosti, če vladi in ostalim krogom, ki so zainteresirani na našem narodnem gospodarstvu ni leželo na popolni rešitvi tega spora delavstvu tudi ne vendar pa si naj sami sebi pripišejo pasivni točki v bilanci našega narodnega gospodarstva.

Vidi pa se eno in sicer to, da družba z vsemi sredstvi ni bila v stanu zlomiti delavstva in da je odporna moč slovenskih rudarjev dovolj močna vzdržati boj še dokaj časa. Trdi se lahko, da do danes bojujejo boj rudarji sami, da pa ostalo delavstvo ne bo dolgo mirno gledalo zadržanja družbe in oblasti.

Rudarji, ki stojijo danes v tem boju si bodo dobro vtisnili v spomin to stavko z sklepom, da je treba še priprav in samoizpopolnjevanja. Strnili se bodo še trdneje v svojo strokovno organizacijo.

V tej stavki pa vstrajali in to čim hujši bo pritisk, tem hujši odpor. Trboveljska družba pa si naj zapomni in tisti, ki jo podpirajo, da je minil čas, ko se je z rudarjem lahko postopalo po svobodni volji in z raznimi laži — odredbami strahovalo.

Naj živi borba slovenskih rudarjev!

Skupine včlanjenih zvez.

Stavka rudarjev nastopa že 6. tedn. Boj, ki ga bojujejo Vaši tovariši je trd in potrebuje veliko požrtvovalnosti in samozvesti. Ker je pa veliko tov. rudarjev, ki niso zmožni in ne morejo za zaslinim delom, je stroškov temveč. Zato Vas pozivljemo, da podvojite prispevanje za stavkujoče. Prispevki se pošiljajo ali centrali J. S. Z. Ljubljani Stari trg 2/I ali pa direktno Jugoslovanski strokovni zvezi rudarjev Trbovlje II. Društveni dom. Pokažite, da razumete boj in organizacijo.

Ker za skorajšnji konec stavke ni izgleda, Vas opozarjamo že danes, da se bo najbrž razpisal redni prispevek za stavkujoče za čas stavke. Pojdimo roko v roki za zmago rudarjev.

Zahvala. Podpisana se najtopleje zahvaljuje vsem, ki so darovali odnosno prispevali za stavkujoče, posebno pa »Izobraževalnemu društvu Prevalje«, za poslanih 100 Din. Okrožju celje 151 Din., rudarjem Krmelj za 337,50 Din. in poslancu Kugovniku za prispevanih 100 Din. Jugosl. strok. zveza rud. Trbovlje.

Jugoslavija.

Predsednik Jugoslovanskega kluba posl. dr. Korošec je bil 29. avgusta 1923 v daljši avdijenci pri kralju Aleksandru na Bledu. Govoril je na to s predsednikom narodne skupščine Ljubo Jovanovićem, z ministrom financ dr. Stojadinovićem in ministrom za vere dr. Vojislavom Janićem. Razgovori so se 30. avgusta nadaljevali. V nedeljo se je posl. dr. Korošec v Ljubljani dlje časa razgovarjal s Pašičevim namestnikom železniškim ministrom dr. Velizarjem Jankovićem.

× × ×

O Radiću poroča »Wiener Allgemeine Ztg.«, da je Radić v popolnem sporazumu z Pašičem in da je Radić na Pašičevo prošnjo odpotoval v inozemstvo, ker se je bilo bati, da Radića usmrte belorudci ali pa jugoslovanski fašisti. V »Gazette de Lausanne« je zapisal Maurice Miret, da se namerava Radić naseliti v Švici. — V »Slobo-domu« je Radić objavil članek, v katerem je ožigosal militarizem Francije in pohvalil miroljubnost Anglije, ki si je pridobila za sebe Hrvate.

× × ×

Belgrajska »Tribuna« je objavila članek, v katerem izjavlja, da ni izključeno doseči sporazum radikalne vlade s S. L. S. Preuranjena so poročila, da se je že dosegel sporazum in da vstopi S. L. S. v vlado. Gre pred vsem za pravno razdelitev države. Slovenci zahtevajo, kot »conditio sine qua non.« (pogoj, brez katerega ni nič) nerazdeljeno Slovenijo. Če vlada tej zahtevi ugodi, je več kot gotovo, da se doseže sporazum. Razgovori s S. L. S. so glede na delovanje v parlamentu precej važni, ker dokazujejo, da jih vlada forcira zato, da zagotovi nove postave. Vlada ima zdaj v parlamentu 132 poslancev za seboj, skupno z Jugoslovanskim klubom bi jih bilo 157, kar je 1 glas večine tudi v slučaju, če bi prišel Radić s svojimi poslanci v Belgrad. Poročilo Tribune beležimo kot kronisti.

Inozemstvo.

Ker je bila usmrčena italijanska razmejitvena komisija v Albaniji, obstoja nevarnost, da izbruhne med Italijo in Grško vojska.

× × ×

V Trstu je ustrelil šofer Giuseppe Sellaroli tajnika talistov Lukija Moraro.

× × ×

V Rimu se je pogajal čehoslovski zunanji minister dr. Beneš z Mussolinijem o trgovskih zadevah.

× × ×

Pruski minister notranjih stvari je razpustil osrednji odbor berlinske komunistične organizacije.

× × ×

Konferenca delavskih svetov severozahodne Češke je sklenila predlagati vrhovnemu vodstvu delavskih strank proglašitev 48 urne generalne stavke.

× × ×

Napetost med Italijo in Grško se poostruje. Uradno se v Rimu potrjuje, da je bila laška vojaška komisija usmrčena na grških tleh. V Milanu in v Florenci so bile protigrške demonstracije. Laško vojno brodovje je za vsak slučaj v Jadranskem morju koncentrirano. Končno smrdi po smodniku in po strupenih plinih.

Čevlje kupujte z znamko »Peko« tovarn Peter Kozina & Ko., ker so ti priznani najboljši. Glavna zaloge Ljubljana Breg 20, na drobno Aleksandrova cesta 1.

Brez naslova.

Priznanje. »Slov. Narod« je 29. VIII. 1923 zapisal: »Priznati moramo, da se je rajni dr. Krek zelo lepó zavzel za priprostega človeka in mu kazal poti gospodarstva in socialne samopomoči«. Ko sem te vrste prebral, sem bil žalosten, ker sem se spomnil tistih časov, v katerih je odprl »Slov. Narod« svoje predaie najnižkotnejšim napadom na najboljšega človeka, ki sem jih kdajkoli spoznal: na pokojnega dr. Kreka, kateri napadi so se celo dr. Trillerju gnjusili.

Beležimo s primerno škodoželjnostjo. Domoljub je 22. VIII. 1923 med drugim pisal: Pri Avtonomistu se zadnje čase opaža namen zanesti med Slovence nezapiranje do Slovenske Ljudske Stranke in da skuša navedeni list razbiti enotno avtonomistično fronto.

Bilance. »Slovenski Narod« je 29. VIII. 1923 z zelo žalostnim člankom priznal, da je S. L. S. res edina pošena stranka z načelnimi programi in večno veljavnimi resnicami. Ker ga je pa to priznanje le bolelo, je pozval »napredne« organizacije na napreden shod v velikem slogu.

Brezvestnost. »Jutro« je zapisalo 30. VIII. 1923 glede na katoliški shod: »Ljudstvo je stalo zunaj, ko so si ob šampanjcu napajali mogotci v frakih in talarjih«. Kdaj se je to godilo, »Jutro« ni povedalo. Ob katoliškem shodu sta bili le dve prireditvi, kateri sta imeli značaj zabave: sobotni pozdravni večer, katerega je priredilo

kat. dijaštvo in pa torkov poslovljni večer, katerega je priredilo kat. narodno starešinstvo. Obe prireditvi sta bili splošno pristopni in se jih je »ljudstvo« udeležilo. Pri obeh prireditvah so bili navzoči celo splošno znani Orjunaši, ne da bi bilo komu prišlo na misel jih odstraniti, ker so se dostojno obnašali. O lanskoletnem sokolskem slavlju pa menda ni treba dostavljati spominov o buteljkah in šampanjcu, razgrajanju in pijančevanju. »Jutro« se gotovo dobro zaveda silne razlike! Koliko predavanj in kje so bila ob Vsesokolskem zletu ???

Ko se je pisalo 1. 1923! 8. septembra bo v Ptuj velika skupščina CMD. s sledečim res velezanimivim programom. Ob 10. uri sprejem gostov na kolodvoru. **od 10.30 do 12.30 zborovanje.** Ob 12.30 skupen obed in od 3. popoldne naprej ljudska slavnost, pri kateri bodo stregle narodne dame, svirale narodne godbe, vedeževalke bodo prerokovale srečo in poslovala bodo poročne posredovalnice. Narodni okulisti, ki naj bi klicali živega vruga in ga panali in Jutrovi sadisti za enkrat še niso na programu. 2 uri zborovanja in vse drugo zabava! Zdravo takemu delu za narodno obrambo!

Napredna logika. Ljubljanske naprednjakarje je sijaj katoliškega shoda frapiral. Šele po treh dneh so prišli nekoliko do pravičnega dimaja in napisali v »Slovenskem Narodu« uvodnik z naslovom »Bilanca«, katerega smisel je: »Koliko bi nas bilo šele nas naprednjakarjev, če bi se zbrali na napredni shod!« — Ja, ja! Stara leta, dečja pamet.

Delavec je vsakdo, ki živi pretežno od svojega osebnega zaslužka!
Vsi delavci v Delavsko Zvezo!

Sodobni socialni razvoj in krščanstvo.

Na V. katoliškem shodu v Ljubljani je govoril rektor dr. Aleš Ušeničnik sledeči velezanimiv govor:

Ako naj z eno besedo označim duševno stanje narodov po svetovni vojski, bi dejal, da se izraža v njem velika, bolesta prevara. Ko je svetovna vojska v divjem klanju sama sebi končala, so narodi pričakovali, da nastopi sedaj doba miru, pravice, svobode in zadovoljstva. A v resnici gledajo, kako se države oborožujejo za nove vojske, kako močnejši tlačijo slabejše, kako narašča draginja, kako stiska vedno hujša beda delovne stanove.

Odkod ta čudni pojav?

Vzrokov je gotovo več, a glavni vzrok na socialno-gospodarskem polju je moderni **internacionalni kapitalizem.** (Živahno pritrdjevanje.) Izpovedati moramo žalostno resnico, da je bila že svetovna vojska vojska kapitalizma. Seveda je bila za male narode tudi boj za pravico in svobodo, toda gonilna svetovna sila te grozne borbe je bil kapitalizem velikih držav, ki so jim mali narodi le opravljali službo »črnih vojsk«. In ta kapitalizem tudi po svetovni vojski nadaljuje svoje delo.

Doslej smo bili vajeni moriti kapitalizem le bolj s stališča industrijskih delavcev. Res so ti delavci že od nekdaj občutili pritisk kapitalizma. Toda sedaj ga čutijo bolj in bolj vsi delavni stanovi, čutijo ga ne le telesni, temveč tudi duševni delavci, čutijo ga ne le posamezniki, temveč celi narodi. Kapitalizem se javlja bolj in bolj kot univerzalna in internacionalna sila. Če hočemo opazovati razmah kapitalizma n. pr. pri nas doma, ni treba, da bi šli gledat v posamezna podjetja, glejmo le, kako narašča število bank, in če hočemo opazovati našo odvisnost od svetovnega kapitalizma, le opazujmo nihanje naše valute na borzah!

Za kapitalizem so najbolj značilne tri reči: **mamonizem**, t. j. gon za profitom, ki je gibal vsega modernega gospodarstva, in pravni ali praznaprav brezpravnosti sredstvi, ki se po njih v gospodarstvu dejstveno, **svobodna konkurenca in svobodna delovna pogodba.** Kaj je bila svobodna delovna pogodba za delavce, to že zadošči vemo, kaj svobodna konkurenca za podjetnike, tudi. Manj smo doslej razmišljali o tem, kaj pomeni svobodna konkurenca za narode. Geslo svobodne konkurenice je gospodarski boj. Kdor ceneje producira, ta se lažje vzdrži. Ko pa ni mogoče več znižavati delavskih plač, ne podaljševati delovnega časa, ne morda namesto pravega blaga izdelovati surogatov, ostane v tekmi le še eno in sicer tehnično sredstvo: povečevati podjetja, uvajati nove, večje in popolnejše stroje. Zakaj čim večje podjetje, tem manjši razmeroma stroški. Za večja in večja podjetja je pa treba več in več denarja. Tako zagospodujejo v gospodarstvu banke. Z druge strani pa, čim več se producira, tem večji mora biti trg. Industrija mora torej prodirati na ven: iskati mora tujih trgov. Tu pa zadene industrija ene države na industrijo drugih držav. Tako se začne internacionalni konkurenčni boj med industrijami na svetovnih trgih. Vedno važnejšo besedo imajo banke. Sedaj že tudi borze, ki skušajo tudi umetno slabiti veljavo neljubljen konkurentov. Nazadnje apelirajo industrije na državno silo. Države se začno oboroževati, z armado na suhem in vojnimi brodovjem, na morjih spremljajo pohod svoje industrije, skušajo ji odpreti kolonij, skušajo si osvojiti v manj kulturnih državah nekako monopolno stališče, skušajo industrijsko manj razvite države s posojili nekako zaslužniti, da bi odpirale le njim ali predvsem le njim svoje trge in pa da bi oddajale njim večji del morebitnega profita. Ta konkurenca med državami se končno le prerada izprevrže v očit, nasilen boj, v vojsko. Svetovna vojska je bila

tak konkurenčni gospodarski boj med Anglijo in Nemčijo, in tak boj, dasi v manjših razmerah, se bje tudi med drugimi državami ki vsak dan lahko izbruhne v krvavo vojsko. Kapitalizem žene torej z neko notranjo nujno v imperializem, a imperializem do vojsk. Seveda skuša kapitalizem ta svoj gon pred narodi zakriti. Ne govori o imperializmu, temveč o kulturnem poslanstvu, o narodnih aspiracijah in drugih takih lepih rečeh. Moderni nacionalizem je dostikrat le zakrit kapitalistični imperializem. Le naravno je, da se proti tej strašni sili probuja močnejši in močnejši odpor.

Dviga se druga tudi internacionalna sila, **komunizem.** Komunizem hoče s socialno revolucijo prevrtni ves dosednji družabni in gospodarski red in z diktatoro proletariata uveljaviti komunistično gospodarstvo, kjer naj bi bili vsi delavci, a delavci v službi celokupnosti, zato pa tudi vsi deležni nacionalnih produktov. Socialna demokracija, ki ima isti cilj, ki ga pa hoče le polagoma in stopnjema doseči in kapitalistično gospodarstvo s socialnimi reformami počasi prevesti v socializem, izgublja moč in pomen. Delovni svet je nepotrpežljiv, zato ga osvaja radikalizem.

Silni komunistični poizkus v veliki Rusiji se je sicer ponesrečil, toda ne smemo misliti, da je to zadnji poizkus. Ljenuovi argumenti, zakaj se je ponesrečil, so za delavske množice tako prepričevalni, da bodo le nestrpnost čakale novih poizkusov. Zakaj se je prvi poizkus ponesrečil? Zato, pravi Ljenu, ker more premagati internacionalni kapitalizem tudi le internacionalna socialna revolucija, a za to tla še niso bila dosti pripravljena. Radi tega pošiljajo ruski boljševiki emisarje v vse države, da bi pripravili mase za tukajšnjo revolucijo. Poleg tega po tako strašni vojski, ki je vse uničila, tudi gospodarstvo ni bilo pripravljeno na tak prevrat: manjkalo je vsega, orodja, strojev, sirovin, in mnogo tega je mogel dati le kapitalistični zapad. Potem je radi slabih letin in neurejenega prometa nastala v velikih pokrajinah strašna lakota in zopet se je morala obrniti Rusija na zapadne kapitalistične države. Tako je prišel boljševizem v odvisnost od kapitalizma.

Toda komunistična misel je še vedno živa in komunistična volja še vedno trdna.

Tako se dviga sila proti sili, proti nasilju kapitalizma nasilje komunizma. (Pritrdjevanje.)

To so narodi, pet let po svetovni vojski. In kje smo mi v tej strašni svetovni borbi?

Naša pamet, razsvetljena s svitom krščanskih načel, nam brani, da ne moremo ne s kapitalizmom, ne s komunizmom. (Živahno pritrdjevanje.)

Mi ne moremo prerokati resnice, ki jo oznanja komunizem, da bo kapitalizem ubil zlasti male narode, če ne bodo narodi ubili kapitalizma.

Kajpada se ubiti kapitalizem ne pravi ubiti industrijo, tudi ne veliko industrijo. Saj industrija sama po sebi še ni v slabem pomenu kapitalizem. Velika industrija se je začela s stroji. Orodje in stroji pa lajšajo človeško delo in trpljenje. Stari modrijani so sanjali o zlati dobi, ko bodo statve same snovale. Zakaj smo mi žalostni, ki nam statve res same snujejo? O ne zato, ker je delo lažje in se več izdelaja, ampak zato, ker imamo ob tej veliki produkciji manj ko prej. Tu mora tičati torej še neki drugi vzrok, ki od obilja pridelkov in izdelkov jemlje delovnim stanovom in daje le nekaterim.

Ubiti kapitalizem se pravi še manj pobiti kapitaliste. Res je mnogo brezvestnih kapitalistov, res so zlasti izpočetka mnogi kapitalisti brezsrčno izkoriščali delavce, moške, ženske in otroke. Toda sedaj kapitalizem ni več toliko ravnanje tega ali onega podjetnika, kakor gospodarski sistem sam. Posameznik ne more več svobodno določati cen in plač. Posameznik naj bo še tako plemenit, ne more dosti preko mej splošnih gospodarskih zakonov. Je lahko najboljši mož, toda pokoriti se mora tem zakonom, sicer bo propadel sam in bo z njim propadlo delavstvo. Seveda to niso zakoni božji, ampak brezsrčni zakoni amoralnega kapitalizma. Ako n. pr. podjetnik mora plačevati bankam po 15 % obresti, je jasno, da se morajo te obresti izražati v cenah. Mi bomo imeli te cene za oderuške, in vendar ni ta podjetnik oderuh, saj mora sam plačevati oderuške obresti. A tudi ta in ta banka ni morda oderuška, saj obrestne mere ne določa sama, temveč določa jo vsaj v nekih mejah divja gospodarska konkurenca. Kdo je torej oderuh? Gospodarski sistem je oderuški in mi vsi s podjetniki vred smo sužnji tega sistema.

Ubiti kapitalizem se pravi ubiti mamonizem, ki se je utelesil v modernem gospodarstvu. Ker ta mamonizem ni nujno pohlep tega ali onega, dasi se je prvotno skotil iz pohlepa ljudi, ampak se izraža v nekih gospodarskih oblikah, zato tudi ne bo mogoče premagati kapitalizma, če se ne izpremene te oblike. Narodi bodo morali torej **preosnovati sodobni gospodarski red ali praznaprav nered.** (Pritrdjevanje.)

Toda če to priznavamo, na drugi strani ne moremo s komunizmom in socialno demokracijo. Ne pravimo, da bi ne bilo v teh poizkusih nič dobrega. Ne le, da tiči v obeh upravičen odpor proti kapitalizmu in globoko hrepenenje po boljšem družabnem redu, je tudi marsikatera njiju konkretna socialna poteza praktična in dobra. Toda v celoti ju moramo zavreči. S centralizmom in mehanizmom, predvsem pa z materializmom ni mogoče narodov osrečiti. (Viarno odobravanje.) Komunistični centralizem je tiranstvo, a materializem barbarstvo.

Zdrava socialna reforma mora ohraniti veselje za delo, a podrediti sebične koristi koristim skupnosti. Ne torej centralizem in mehanizem, ampak **samoupravna in združna organizacija, a pod socialno kontrolo, pod regulativno oblastjo celokupnosti.** Toda tudi reforma gospodarskih oblik bo malo pomagala, če se ne bodo narodi obenem resno lotili tudi **npravne reforme!** Z materializ-

mom, brez religije, brez večnih npravnih zakonov, brez zavesti npravne odgovornosti ne bo nikdar mogoče uveljaviti v človeški družbi žive socialne pravičnosti. A takšna, tudi internacionalna religija z večnimi načeli in silnim bogastvom npravnih moči je krščanstvo. Krščanstvo, ki je narodom edina rešitev za večnost, je tudi najsilnejša pomoč za častnost! (Burno pritrjevanje.)

Častiti zborovalci! Katoliški shod ni zbor znanstvenikov-sociologov, ki naj bi preučeval vse podrobnosti potrebnih socialno-gospodarskih reform, ampak zbor krščanskega ljudstva, ki se hoče v sodobnem socialnem razvoju razgledati zopet po velikih smernicah in po teh uravnati svoje delovanje. Te velike smernice so:

Prva **pravičnost in ljubezen**. Res sta te dve besedi zelo splošni, toda bodimo prepričani, da je v njih dejstvom božja moč. Čim bolj bomo sami v vsem svojem ravnanju uveljavljali ljubezen in pravičnost, tem večja bo naša moč v boju zoper vsako izkoriščanje.

Druga, ki je s prvo zvezi: **potreba npravne reforme**. Tudi močje, ki so do zadnjega časa pojmovali vse gospodarstvo le preveč materialistično, bolj in bolj spoznavajo, da človeštvu ni rešitve, če ne bodo zopet, kakor pravi eden izmed njih (Werner, Sombart), Bog in vest in npravne norme zlasti temelji, na katerem bo človeštvo gradilo svoje gospodarstvo. Zlasti se mora uveljaviti bolj in bolj splošno npravno načelo božje postave: Šest dni boš delal, sedmi dan počival.

Tretja: Gotovo je pa tudi, da se mora splošno načelo socialne pravičnosti dejansko izraziti v nekih pravnih, socialnih in gospodarskih oblikah, če naj se razmere stalno uredijo in izboljšajo. **Socializacija**, kolikor ne pomeni nič drugega kakor socialno podreditev sebičnih gospodarskih koristi posameznikov koristim celokupnosti, je neobhodna zahteva družabne obrambe proti egoizmu kapitalizma. (Ploskanje.) Konkretnih oblik je več mogočih. Naloga sociologov, socialnih ekonomov, socialnih praktikov in politikov je, da zamislijo oblike, ki bi o dejanskih razmerah najprej in najbolje privedle do zaželenega cilja. Če so te oblike sicer v soglasju z npravnimi zakoni, z zakoni pravičnosti in ljubezni, jih krščanstvo prepušča svobodni izbi. Mnogo tega, kar se tako zamisli, je bolj načrt na poizkus, negoli gotova in nedvomljiva oblika. Nič ne de. Tudi v socialnem in gospodarskem življenju se mnogokrat le s poizkusi pride naprej. In če se ta ali oni poizkus ponesreči, je tudi taka izkušnja pot do boljše oblike. Zato krščanstvo ne zame-ta raznih takih poizkusov, tudi ne, če so jih zamislili socialni demokratje ali boljševiski (kakor so n. pr. obratni delavski sveti, gospodarski odbori itd.). (Živahno pritrjevanje.)

Po teh velikih smernicah so zasnovane resolucije, ki jih je postavil socialni odsek za vodilo našega socialnega ravnanja in delovanja.

Častiti zborovalci! Slovenci smo majhen narod. Tudi vsa naša jugoslovanska država je majhna država. Ni misliti, da bi mi sami premagali kapitalizem ter ustanovili človeštvu pogoje za lepšo bodočnost. Toda pripravljamo lahko vendarle tudi mi po svoje to srečnejšo dobo. Marsikako socialno zlo doma že sami lahko odpravimo, marsikaj dobrega z marljivim izobraževalnim, vzgojevalnim, socialnim in gospodarskim delom sami lahko napravimo. Brez organizatoričnega dela po posameznih pokrajinah in državah bo vse govorjenje o zmagi nad kapitalizmom prazno! (Burno odobravanje.)

Zgledi imajo moč tudi na zunaj. Mi doživljamo novo dobo krščanskega bratstva med narodi. Tako lahko vplivamo idejno tudi na druge narode, kakor drugi narodi vplivajo na nas. Počasi, počasi bodo vendarle začele zmagovati tudi v velikem svetu krščanske social-

ne ideje. Seveda, ne vemo, morda pridejo prej na narode in države še težke preizkušnje, morda krvave socialne revolucije. Toda ne bojimo se: **Staterux, dum vol-vitur orbis**. Če bodo narodi imeli oči uprte v križ, bo iz svetovnega prevrata vendarle vstal nov srečnejši rod, novo srečnejše človeštvo. (Viharno odobravanje.) To pa vedimo: Če sine ta lepša doba, da bo sinila le iz krščanstva. (Dolgotrajno odobravanje.) Zato bodi tudi pri socialnem delu naša prva in zadnja misel — **Kristus!** (Viharno, dolgotrajno odobravanje.)

Politika je boj — organizacija je moč!

J. S. Z.

II. plenarna seja bo v nedeljo dne 2. septembra 1923, v prostorih I. del. kons. društva (klet) Kongresni trg.21. Začetek točno ob 9. uri dopoldne.

Dnevni red: 1. Otvoritev. 2. Poročilo za čas od I. plenarne seje. 3. Ureditev okrožij. 4. Ureditev prispevkov zvez. 5. Finančno stanje včlanjenih zvez. 6. Slučajnosti. — Vsaka včlanjena zveza naj pošlje na sejo in sicer obvezno predsednika, tajnika in blagajnika. Prosi se točne udeležbe. Ljubljana, dne 28. avgusta 1923. J. Gostinčar J. r. t. č. predsednik. A. Cvikelj I. r. gl. tajnik.

Iz **Centrale**. Vsaka skupina J. S. Z. R. naj pri dopisovanju s centralo pazijo, ker so se pisma vsled netočnih naslovov zgubila. Naslov je: **Jugoslovanska strokovna zveza rudarjev Trbovlje II. Društveni dom**.

Gospodarstvo.

V **Zagrebu** so bile 29. avgusta sledeče cene: dolarji 94—94,55, avstrijske krone 0.1340—0.1348, čehoslovške krone 278—280, francoski franki 530—535, ogrske krone 0.—0.40, italijanske lire 407—410. — V **Curihu** je padla nemška marka na 0.0000.83; **Belgrad** je notiral 5.825.

× × ×

III. **ljublanski velesojem** bo odprt 1. septembra. K otvoritvi se bo pripeljal kralj Aleksander. Letošnji ljubljanski velesojem bo svoje prednike močno prekosil.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Urejevanje te številke »Pravice« se je precej zakašnilo. Poskrbeli bomo, da se to ne bo več zgodilo in da bo »Pravica« točno in redno izhajala. Ker je vročine konec, pričakujemo, da bodo tudi sotrudniki »Pravice« zopet prišli pridno v roke pero ali pa svinčnik in poskrbeli za članke, da ne bo urednik plaval, kar se mu je zdaj že parkrat pripetilo. Tudi delavske organizacije naj zdaj po končanem V. katoliškem shodu s točnim poročanjem in z agitacijo za razširjenje »Pravice« prično. **Pojasnilo** bomo objavili prihodnjič.

Nabirajte za tiskov. sklad »Pravice«!

KUPUJTE PRAVICO!

»Pravica se dobi v prodaj v sledečih ljubljanskih trafikah: Šterkovič, Dunajska cesta. — Šoukal, Pred Školijo. Sitar, Florjanska ul. — Leskovšek, Dunajska c. — Jeler, Krakovski nasip. — Posamezna številka stane 1 Dinar.

PERILO je pri sedanji draglinji nenadomestljivo. Ali uporabljaj pri PRANJU tako milo, katero mu ne škoduje in ga ne razjeda? — Ali uporabljaj

„GAZELA-MILO“?

KNJIGOVEZNICA, KARTONAŽA IN GALANTERIJA

MIROSLAV BIVIC

Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 29

se priporoča slavnemu občinstvu ter p. n. tvrdkam za cenj. naročila vseh v to stroko spadajočih del.

VELIKA ZALOGA ŠOLSKIH MAP, NOTEZOV IN BLOKOV

Cene nizke! Postrežba točna! Delo solidno!

Ustanovljena leta 1911.

Hranilnica kmetskih občin

Dunajska cesta št. 38 v hiši Zadrúžne zveze nasproti »Bavarskemu dvoru«.

Hranilnica kmečkih občin sprejema in obrestuje hranilne vloge po

5%.

Rentni in invalidni davek plačuje od 1. julija 1922 dalje hranilnica sama. — Vložne knjižice drugih denarnih zavodov sprejema gotov denar ter se obrestovanje ne prekine.

Hranilnica kmečkih občin v Ljubljani je pupilarno varen zavod, v katerega nalagajo kr. sodišča denar mladoletnih. Njeno poslovanje je pod nadzorstvom posebnega komisarja kot zastopnika pokrajinske uprave v Ljubljani. Posojila daje na zemljiščih občinam in korporacijam na amortizacijo.

Pravkar je izšla v založbi »Socialne Misli« knjiga

Dr. A. Gosar:

ZA KRŠČANSKI SOCIALIZEM

Pomisleki in odgovori

z velezanimivo in aktualno vsebino.

Cena 117 strani obsegajoči knjigi znaša 14 Din. Če se naroči in takoj plača vsaj 10 izvodov, znaša cena za izvod samo 12 Din. Dobi se v knjigarnah ali po v upravl. »Soc. Misli«, Jugoslovanska tiskarna, kot portadni oddelek, Ljubljana, Poljanski nasip 2.

To knjigo mora imeti vsak krščanski — socialni

Kdo bo skrbel za té, — če se zanemarjaš sam? Nihče!

Vsak član I. DELAVSKEGA KONSUMNEGA DRUŠTVA naj nabavlja vse svoje potrebščine, posebno oblačilno blago izključno pri lastni zadrugi, s tem bo podprl tudi svojo strokovno organizacijo, samega sebe in svoje somišljenike.

Če kupiš pri zadrugi po konkurenčni ceni 1 kg sladkorja, si ga kupil dejansko 3 K ceneje, — če kupiš 3 m blaga za obleko, si ga kupil dejansko 90 K ceneje kot pri konkurenci, ker dobiš 3% popust od vsega kupljenega in takoj plačanega blaga!

Najceneje in najbolje kupiš vedno le pri lastni zadrugi.

PODRUŽNICE:

Djakovo, Maribor, Sarajevo, Sombor, Split, Šibenik.

TELEFON št. 57 in 470.

Pooblaščen prodajalec srečk. Državne razredne loterije.

ZADRUŽNA GOSPODARSKA BANKA D. D

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA C. 10

(v lastni palači vis-à-vis hotela Union).

Daje trgovske kredite, eskomptira menice, lombardira vrednostne papirje, daje v najem jeklene shrambe za vrednote, kupuje in prodaja kar najbolj tuje valute in devize, sprejema vloge na tekočem računu in na vložne knjižice ter oskrbuje vse bančne in borzne transakcije pod najugodnejšimi pogoji.

Kapital in rezerve skupno nad 15.000.000 Din., - vloge nad 100.000.000 Din.

EKSPOZITURA: Bled.

Interesna skupnost: Gospodarska banka d. d. Novisad.

Račun poštno-ček. urada: za Slovenijo št. 11.945, v Zagrebu št. 39.080.

Pooblaščen prodajalec srečk. Državne razredne loterije.